

Från idé till färdig våtmark

PÅ MED STÖVLARNA – HÄR SKA BLI EN VÅTMARK!

Kanske har du länge gått i våtmarkstankar och haft en idé om att här skulle det vara fint med en liten sjö, en vattenspegel och samtidigt ett rikare fågelliv. En insats för naturvården, kanske lite andjakt eller annat rekreativt värde. Med denna folder vill vi leda dig vidare så att du kan förverkliga din idé. Informationen är översiktlig och tänkt att just vara en vägledning framåt.

Hans von Essen, generalsekreterare Svensk Våtmarksfond

Denna broschyr är framtagen av Svensk Våtmarksfond med ekonomiskt stöd från stiftelsen Skogs-sällskapet, Holmen Skog AB och Ragn-Sells AB.

ATT SKAPA EN VÅTMARK – EN SNABB VÄGLEDNING

1.
Gör studiebesök
till våtmarker för
inspiration.

2.
Ny våtmark,
återskapa eller
restaurera?

3.
Kontakta
länsstyrelsen, ev
skogsstyrelsen och
Våtmarksfonden.

4.
Ta hjälp av en
konsult och gör en
projektering

5.
Rita upp din våt-
mark på en karta.

6.
Kontakta entre-
prenörer som kan ge
pris på arbetet.

7.
Lämna in en
intresseanmälan
till länsstyrelsen och
ansök om anlägg-
ningsstöd.

8.
Länsstyrelsen
utreder och ger
beslut.

9.
Dags att sätta
grävskopan i jorden!

10.
Projektet igång.
Ansök om
delutbetalning.

11.
Boka tid för
slutbesiktning.

12.
Besiktigad och
klar! Ansök om
skötselstöd.

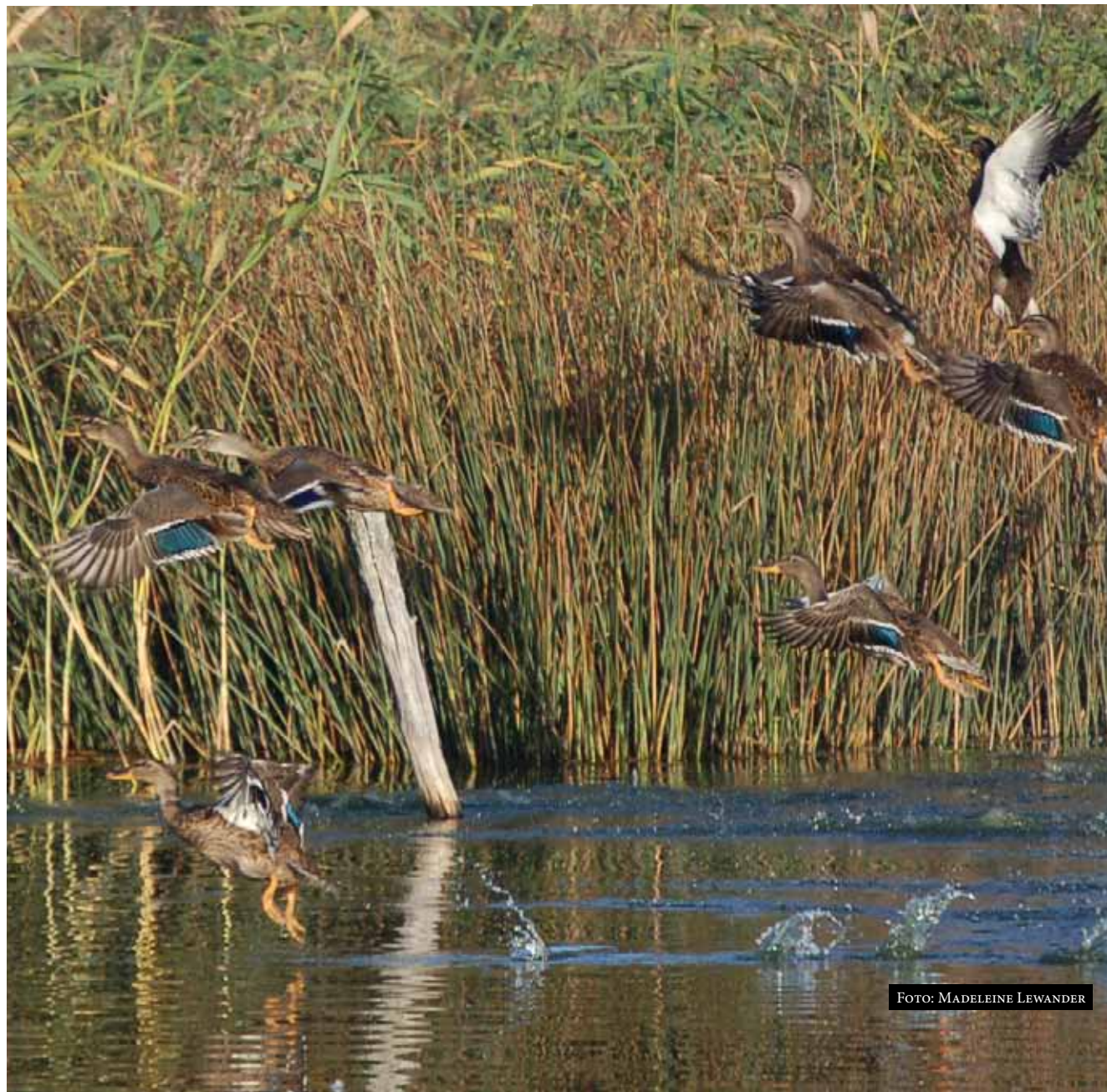

FOTO: MADELEINE LEWANDER

GÖR ETT STUDIEBESÖK TILL EN VÅTMARK

Börja med att göra ett eller flera studiebesök för att få inspiration. Du har säkert flera i närheten som du känner till, annars kan du kontakta länsstyrelsen och få tips. Även Våtmarksfonden kan ge tips på våtmarker i din närhet.

Vad är en våtmark?

Det finns en mängd olika definitioner av begreppet våtmark. Enkelt uttryckt kan man säga att det är allt ifrån sumpmarker, kärr, torvmarker och slättermyrar till grunda sjöar – naturliga eller konstgjorda – vattendrag och havsstränder. Alla typer av våtmarker är viktiga livsmiljöer för en mängd olika växt och djurarter. Det är högproduktiva områden med mycket stora värden för den biologiska mångfalden.

Många fågelarter har valt våtmarker som sin livsmiljö. Vadare, änder och gäss men även rovfåglar och många småfåglar lever där. Alla har sina specifika krav på häckningsbiotop, rastlokal under flyttning och övervintringsområden – där våtmarkerna har särskilt stor betydelse. Våtmarkerna är även uppskattade vattenhål för alla däggdjur och självfallet en livsviktig miljö för många insekter, kräldjur och groddjur.

Förutom värdet för den biologiska mångfalden har kunskapen om våtmarkernas ekologi påvisat deras stora betydelse som naturliga, biologiska reningsverk. På sin väg ut till sjöar och hav bromsas vattnet upp i de vegetationsrika våtmarkerna där de fungerar som vattenrenare och näringsfällor för främst kväve och fosfor. En annan viktig funktion som uppmärksammats under senare tid är våtmarkernas förmåga att buffra vid stora och plötsliga vattenflöden. Våtmarkerna minskar därmed risken för oönskade översvämningar.

Sist men inte minst har våtmarkerna även stor betydelse för rekreation som jakt, fiske och fågelskådning. Vidare bidrar våtmarker i alla sammanhang och i hög grad till en attraktiv landskapsbild. Kort sagt våtmarkerna är en stor tillgång för alla människor med intresse för en sund och vacker natur.

2

ÅTERSKAPA, RESTAURERA ELLER SKAPA NYTT?

Att skapa en ny våtmark innebär att man bygger en våtmark i ett oftast låglänt område, som inte tidigare i historisk, överblickbar tid varit våtmark. En åtgärd som vanligtvis kräver stora ingrepp och därmed blir mycket kostsam. För att få ett lyckat resultat till en rimlig kostnad är det alltid bäst att lägga ner gott om tid för att hitta ett lämpligt område där det tidigare varit en våtmark.

Återskapa en våtmark

Att återskapa en våtmark betyder att man vidtar åtgärder så att ett område som tidigare varit en sjö eller annan typ av våtmark återställs till att bli en fungerande våtmark. Det kan vara ett genom dikning eller på naturlig väg tidigare dränerat område. För återskapande krävs som regel att man bygger en dammvall, visst grävningsarbete samt nivåreglering av den tillkommande vattenytan. Genom att studera gamla dikningskartor och samtidigt leta efter spår av gamla diken och/eller strandvallar kan man hitta platser i terrängen där det finns bra förutsättningar.

Restaurera en våtmark

Restaurering innebär att man på ett eller annat sätt återställer funktionen av en redan befintlig våtmark. Oftast handlar det om åtgärder mot igenväxande vegetation, reparation av in- och utflöden, dammvall etc.

3

KONTAKTA LÄNSSTYRELSEN REDAN PÅ IDÉSTADIET!

Återskapande eller nybyggnation av våtmark kräver alltid en anmälan om vattenverksamhet och samråd med berörd länsstyrelse. Om den tilltänkta våtmarken blir över fem hektar krävs dessutom tillstånd till vattenverksamhet av Mark- och miljödomstolen och då behöver man göra en så kallad miljökonsekvensbeskrivning (MKB).

Enklast börjar du alltid med en telefonkontakt med länsstyrelsen och berättar om din idé. Om den tilltänkta våtmarken ligger i jordbrukslandskapet eller avvattnar jordbruksmark kan du erbjudas gratis rådgivning inom Greppa Näringen. Om du redan nu vet att du tänker söka miljöinvestering för ditt projekt kan du be om ett förhandsbesked från länsstyrelsen som innebär att den förstudie inklusive projektering du gör före ansökan kan ge rätt till ersättning.

Våtmark på skogsmark

Kontakta också skogsstyrelsen om våtmarken ligger i skogsmark och inte har någon koppling till jordbruksmark.

Råd och stöd från Våtmarksfonden

I det här skedet kan du även kontakta Våtmarksfonden för att få reda på möjligheterna till ekonomiskt stöd och råd.

FOTO KNIPA: KENNETH JOHANSSON

4

TA HJÄLP AV EN KONSULT OCH GÖR EN PROJEKTERING

Ta hjälp av en konsult som kan göra en avvägning av området för att få information om var strandlinjen kommer att gå och hur höga öar och dämmningsvall måste vara. Beräkna schaktmassor och var de ska placeras och fundera ut hur vattnet ska regleras.

För att resultatet ska bli bra krävs en noggrann projektering. Arbetet innebär att man ska beräkna arealen, vattenflöde, våtmarkens utseende, eventuella öar, dammvallens utseende, utloppets placering, nivåreglering, breddavlopp samt, inte minst viktigt, en bra kostnadsberäkning.

Arealen bestäms genom avvägning med laserinstrument eller teodolit. Högsta strandlinjen, djup i våtmarken och läget för dämning bestäms och märks ut i terrängen. Öar kan också markeras i terrängen.

I samband med projekteringen är det viktigt att alltid tänka på om och hur åtgärden kan komma att påverka grannar uppströms och nedströms. Vidare att ha kontroll på servitut avseende el, vatten- och avloppsledningar samt fornlämningar och närbelägna vägar.

Våtmark för fågellivet

En bra våtmark för fåglar ska ha ett varierande vattendjup. Våtmarksfåglarna trivs bäst i en biotop som har ett vattendjup som är mindre än 50 centimeter och har till hälften blankvatten och till hälften vegetation. Öar är bra som trygga viloplats och/eller häckningsmiljö. Grunda områden och flacka stränder är viktiga födosöksområden för vadare.

Strandzonen, som gärna ska vara 5-20 meter bred, kan bestå av skog eller strandängar. Om skog omger våtmarken är lövskog det bästa följt av tall. Dessa skogstyper ger ljus och sikt åt fåglarna samtidigt som stränderna snabbare blir isfria på våren.

Är det strandängar bör dessa hävdas genom bete eller slåtter. Strandängen som betas av nötboskap får ofta en zon av klarvatten ut mot vassen – en blå bärd. Här är vattnet grunt och har ett rikt insektsliv som är fågelungarnas viktigaste föda under deras första veckor i livet. Vattennivån varierar och på våren är det högt vatten som på sommaren kan sjunka med en halv meter. Under hösten varierar nivån beroende på mängden regn.

FOTO STORSPOV OCH BLÅSTARR: CARL VON ESSEN

FOTO VITKINDADE GÄSS OCH SVALTING: CARL VON ESSEN

5 RITA UPP DIN VÅTMARK PÅ EN KARTA

När allt arbete i terrängen är avklarat ska det läggas in på en lämplig planeringskarta. Rita upp området på en karta med så mycket uppgifter om den blivande våtmarken som möjligt.

6 KONTAKTA ENTREPRENÖRER FÖR PRIS PÅ ARBETET

Projekteringen och kartan blir ett underlag så att en entreprenör kan ge ett pris på arbetet. Ju bättre underlag desto större chans att våtmarken blir som du vill. Kontakta helst ett par olika entreprenörer om det är möjligt.

7 LÄMNA IN INTRESSEANMÄLAN TILL LÄNSSTYRELSEN

Med hjälp av projektplanen och kostnadsberäkningen gör du en anmälan om vattenverksamhet till länsstyrelsen på en särskild blankett. Där beskriver du så utförligt som möjligt våtmarkens tänkta utformning, syfte och placering.

Samtidigt med intresseanmälan kan du ansöka om anläggningsstöd för miljöinvestering inom ramen för Landsbygdsprogrammet. Ansökan görs på särskild blankett. Villkor för att kunna få stöd framgår under rubriken ”Bidrag och ersättningar”.

8 UTREDNING OCH BESLUT

Länsstyrelsen gör en bedömning av projektet. Kommunen, berörda grannar, dikningsföretag, med flera ska ges möjlighet att yttra sig. Länsstyrelsen bedömer sedan hur allmänna intressen kan komma att påverkas, exempelvis kulturmiljövärden, fisk och andra naturvärden. När utredningen är klar får du ett skriftligt beslut. Beslutet kan innehålla villkor som innebär vissa begränsningar eller åtgärder till skydd för olika intressen.

FOTO MOLLÄNGTRÄSK ÅTERSOPAS (OVAN) OCH BRÄDDAVLOPP STAVTRÄSKET (NEDAN): CARL VON ESSEN

9 DAGS ATT SÄTTA GRÄVSKOPAN I JORDEN OCH BÖRJA BYGGA!

När du fått ditt positiva beslut är det dags att sätta grävskopan i jorden! Kontakta sedan gärna din våtmarkshandläggare på länsstyrelsen och berätta att bygget är i gång.

10 ANSÖK OM DELUTBETALNING

Under projektets gång kan du ansöka om delutbetalning. Du skickar då in kopia på fakturan och ett underlag som visar att fakturan är betald.

11 BOKA TID FÖR SLUTBESIKTNING

När våtmarken är klar bokar du en tid för slutbesiktning med länsstyrelsen.

12 SLUTBESIKTIGAD OCH KLAR!

När våtmarken är slutbesiktigad ansöker du om ett femårigt skötselstöd (för våtmark som ligger i eller berör odlingslandskapet). Mer om bidrag och ersättningar kan du läsa om på följande sidor.

BIDRAG OCH ERSÄTTNINGAR

Våtmark i odlingslandskapet

Du kan få stöd för att anlägga eller restaurera våtmarker och dammar inom ramen för Landsbygdsprogrammet. Syftet är att förbättra vattenkvaliteten i sjöar, vattendrag och hav genom att rena vatten från växtnäringssämnen – främst kväve och fosfor. Ett annat syfte är att skapa förutsättningar för att bevara och förstärka biologisk mångfald. Det kan till exempel vara att gynna rödlistade fåglar eller groddjur som har våtmarker som sin livsmiljö.

För att få stöd måste arbetet genomföras i odlingslandskapet. Med det menas åkermark, betesmark eller annan mark som tar emot vatten från jordbruk eller som ligger i anslutning till odlad mark. Det arbete du gör för att förbättra vattenkvaliteten ska gå att koppla till påverkan från jordbruk. Du kan få hjälp från länsstyrelsen med att bedöma om platsen du föreslår är lämplig.

Du kan få stöd för utgifter du haft i samband med:

- De tjänster du behöver köpa i samband med planering av våtmarken, till exempel för att göra projektering och underlag som behövs för att få eventuella tillstånd för anläggningen.
- De tjänster du behöver köpa för att anlägga eller restaurera en våtmark eller damm, det kan till exempel vara kostnader för entreprenadmaskiner och utrustning för att reglera vattennivå.

Du kan däremot inte få stöd för lön till anställda i ditt företag och inte heller till eget arbete i enskild firma, handelsbolag eller kommanditbolag för att genomföra investeringen.

Tänk bland annat på det här:

- Ta alltid kontakt med din länsstyrelse innan du börjar med ditt arbete med våtmarken.
- Du kan inte få stöd för det du har köpt eller gjort innan din ansökan har kommit in till länsstyrelsen. Du kan dock få stöd för vissa utgifter som uppkommer när du gör en förstudie inför ansökan. Det som gäller då är att du har kontaktat din länsstyrelse och fått ett skriftligt besked om att du får genomföra förstudien.

- Du får inte plantera in fisk, kräftor eller andra djur i våtmarken utan godkännande från länsstyrelsen.
- Du får inte utfodra fisk, kräftor eller andra djur i våtmarken utan godkännande från länsstyrelsen.
- Du ska söka ett miljöersättningsåtagande för skötsel av våtmarker för marken senast året efter att länsstyrelsen gjort sin slutbesiktning.

Anläggningsstöd

Utgifterna måste vara på 30 000 kronor eller mer för att du ska få stöd. Du kan få stöd för 50, 90 eller 100 procent av de utgifter som ger rätt till stöd beroende på placering och förväntad effekt av din våtmark. För att få 100 procent måste våtmarken vara placerad inom nitratkänsligt område.

Länsstyrelsen gör en rimlighetsbedömning av kostnaderna samt prioriterar ansökningen utifrån miljönyttan. Ansökan om utbetalning av nedlagda kostnader kan göras löpande. Det krävs att man har underlag i form av faktura eller annat betalningsbevis.

Skötselstöd

När du anlagt en våtmark i odlingslandskapet och den är godkänd som miljöinvestering (fått anläggningsstöd eller motsvarar kraven för anläggningsstöd) kan du ansöka om skötselersättning. För att få skötselersättning måste du ha ett åtagande vilket innebär att du åtagit dig att sköta din våtmark i fem år. I åtagandet framgår villkoren för att en årlig skötselersättning ska kunna utgå. (Åtagandet kan förnyas vart femte år.)

Den årliga skötselersättning är 4 000 kronor/hektar för all mark + 1 000 kronor/hektar om våtmarken ligger på åkermark. För skötsel av våtmark som anläggs på åkermark i Götalands södra slättbygder är den extra ersättningen 3 000 kronor/hektar.

Våtmark på skogsmark

Om våtmarken ligger på skogsmark ska du även kontakta skogsstyrelsen. Det finns två olika stöd för att återskapa våtmarker i skogen. Det ena stödet heter Nokås och gäller för våtmarker över två hektar. Det andra heter Skogens miljövården och gäller för våtmarker upp till två hektar. Även i detta sammanhang behöver man få fram en projektplan, göra en kostnadsberäkning och lämna in ansökan på särskild blankett innan man sätter igång arbetet. Ersättningens storlek är för Nokås är högst 70 procent av godkänd kostnad och ersättningen för Skogens miljövården är 15 000 kronor/hektar.

Bidrag från Våtmarksfonden

Bidrag från Våtmarksfonden ges till projekt som syftar till att långsiktigt bevara, skapa, restaurera eller vårda våtmarker för fågellivet. Oftast är bidraget från Våtmarksfonden en av flera finansieringskällor och kan ha stor betydelse särskilt i den inledande fasen av ett våtmarksprojekt.

För varje projekt i vilket Våtmarksfonden engagerar sig i upprättas avtal. I avtalen anges bland annat att fonden ska ha full insyn i projektet samt att våtmarken står till förfogande för fondens informativa verksamhet. Ansökan ska bland annat innehålla uppgifter om områdets storlek och läge, dagens markanvändning och en översiktlig beskrivning av hur våtmarken kommer att utformas samt en kostnadsberäkning.

Medel från Våtmarksfonden ligger som regel i ett spann mellan 50 000-200 000 kronor. Medel kan ej beviljas i efterhand för redan genomfört projekt.

Ansökan ska vara fonder tillhanda senast den 10 juni året före beräknad projektstart. Undantagsvis kan medel beviljas för förberedelser och planering av projekt samma år som ansökan kommit in. Ansökan görs på särskild blankett som går att ladda ner på www.vatmarksfonden.se

FOTO: CARL VON ESSEN

DETTA ÄR SVENSK VÅTMARKSFOND

Svensk Våtmarksfond är en stiftelse, som bildades 1995 på initiativ av Svenska Jägareförbundet. Fonden leds av en styrelse med representanter från Svenska Jägareförbundet, Sveriges Ornitologiska Förening (SOF), Världsnaturfonden (WWF), Lantbrukarnas Riksförbund (LRF) och näringslivet.

Initiativet till Svensk Våtmarksfond grundade sig på det faktum att 70 procent av de våtmarker som fanns i Sverige i början av 1900-talet försvunnit genom dikningar och sjösänkningar av jordbruks- och skogsmark och genom tätorternas utbyggnad.

Vår målgrupp är markägare/förvaltare/brukare av jord- och skogsbruksmark samt myndigheter och intresseorganisationer.

- Vi **lämnar råd** och anvisningar med hjälp av vårt nätverk.
- Vi **utbildar** genom exkursioner, kurser, föredrag och seminarier.
- Vi **initierar och stödjer** skapande och skötsel av våtmarker för fåglar.
- Vi **samverkar** med myndigheter och organisationer i våtmarksarbetet.
- Vi arrangerar regelbundet en nationell **våtmarkskonferens**.
- Vi delar årligen ut ett prestigefullt **våtmarksstipendium**.

www.vatmarksfonden.se

Svensk Våtmarksfond 2016
Produktion: Malou K Media
Foto: Omslag Niklas Liljebäck